

BALKAN TARİHİ
CİLT I

2016

EDİTÖRLER
PROF. DR. ZAFER GÖLEN
YRD. DOÇ. DR. ABİDİN TEMİZER

1812 BÜKREŞ ANTLAŞMASI VE RUSYA'NIN BALKANLAR'A MÜDAHALESİ

The Treaty of Bucharest in 1812 and Russia's Balkans Intervention

İbrahim YILMAZÇELİK*, Ali Gökçen ÖZDEM**

Özet

XIX. yüzyıl sonları ile XIX. yüzyıl başları, Napolyon tarafından Avrupa düzeninin değiştirilmeye çalışıldığı ve bu manada Avrupa için hem diplomatik hem askerî açıdan o zamana kadar hiç karşılaşılmayan değişikliklerin ve mücadeledenin olduğu bir dönem olmuştur. Bu dönemi Osmanlı İmparatorluğu için gerileme döneminin nihayetlendiği, yıkılma sürecine girilen dönem olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır. Doğal olarak, hâkimiyet altında tuttuğu yerlerin stratejik önemin bir gereği olarak başta Rusya olmak üzere Fransa, İngiltere ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun en önemli hedefleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetinde bulunan topraklar ve bu topraklar üzerinde yaşayan topluluklar olmuştur. Nitekim düvel-i muazzama olarak adlandırılan devrin büyük devletleri, emellerini gerçekleştirmek için hiçbir fırsatı kaçırmamışlar ve bu uğurda başta askerî güç olmak üzere tüm vasıtaları kullanmışlardır. Nitekim inceleyeceğimiz 1812 Bükreş Antlaşması ve Rusya'nın Balkanlar'a müdahalesi konusu, yukarıda bahsedilen mücadelelerin sonuçlarından birisidir. Fransa'nın kışkırtmasıyla Eflâk ve Boğdan beyliklerinde yapılmak istenen değişikliği gerekçe gösteren Rusya, aslında nihai amacını gerçekleştirmek maksadıyla 1806 yılında Osmanlı Devleti'ne saldırmış, 6 yıl fasılalarla süren savaş, 1812 yılında imzalanan Bükreş Barış Antlaşması ile nihayetlenmiştir. 1812 Bükreş Antlaşması, sadece savaşan kuvvetler arasında barışın sağlanması gibi sıradan barış antlaşmalarının ötesinde anlamlar ifade etmektedir. Bükreş Antlaşması, muhtevasında bulunan

* (Prof. Dr.); Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Eazığ-Türkiye; e-mail: icycelik@hotmail.com

** (Yrd. Doç. Dr.); Uluslararası Plato Üniversitesi, Üniversite Başkanı, Bişkek-Kırgızistan, e-mail: agozdem@hotmail.com

konular açısından geleceğe sirayet eden ve hatta günümüzde dahi tesirleri devam eden bir antlaşmadır. Bu çalışmada, Rusya'nın Balkanlar'daki jeopolitik doktrininin temelini oluşturan belgelerinden birisi olan 1812 Bükreş Antlaşması, başta Rus diplomatik heyeti başkanı General Mikhail Kutuzov'un mektupları ile diğer Rus kaynakları ve Osmanlı arşiv belgeleri ile beraber ele alınacaktır. Böylece antlaşmanın, Balkanlar'ın şekillenmesine olan tesirleri ayrıntılı bir şekilde ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Rus Çarlığı, Bükreş Antlaşması, Balkanlar, General Kutuzov, Galip Efendi.

Abstract

The end of the 18th and the beginning of 19th were unprecedented periods for Europe with respect to diplomatic and military changes and struggles during which Napoleon was intending to change the European order. It would not be erroneous to define these periods as the final stage of the decline of the Ottoman Empire and the first stage of its collapse. Ottoman Empire and the territories under its sovereignty and the people living there were one of the main targets of, especially, Russia and also of France, England and Austro-Hungarian Empire due to the strategic importance of its territories. Hence the great countries of the epoch that were called as "Great Powers" didn't miss any opportunity to realize their goals and for this purpose they used all the forces including especially military one. As we will see lately, the Treaty of Bucharest signed in 1812 and the discussion about the Russian intervention on the Balkans is one of the consequences of above mentioned struggles. Russia, by using the changes intended on Moldavia and Wallachia upon the provocation of France as an excuse, attacked to the Ottoman Empire in 1806 to realize its ultimate goal. The war that lasted 6 years was ended by the Treaty of Peace signed in Bucharest in 1812. The Treaty of Bucharest, by the subjects found within its content, is placed above the ordinary treaties of peace whose aim consists solely of establishing peace between the sides of the war and its effects are extended into the future as we can perceive them today. In this work we will expose the effects of the Treaty upon the shaping of Balkans by studying the Treaty of Bucharest signed in 1812 which is one of the

documents underlying the basis of the Russian geopolitic doctrine on the Balkans, together with the letters of the president of the Russian diplomatic envoy Mikhail Kutuzov and the relevant documents found in the Ottoman Archives.

Key Words: The Ottoman Empire, The Russian Empire, the Treaty of Bucharest, the Balkans, General Kutuzov, Galip Efendi.

Giriş

28 Mayıs 1812 tarihli Bükreş Barış Antlaşması, 1806-1812 yılları arasındaki Rus-Türk savaşını nihayetlendirmesinin yanında, Rusya'nın Balkanlar'daki jeopolitik doktrininin temelini oluşturan temel politika belgelerinden birisidir. Bu antlaşma 1774 yılındaki Küçük Kaynarca Antlaşması ile birlikte, Rusya'nın Osmanlı içindeki Hristiyan halka müdahalesinin başlangıç noktasıdır. Ayrıca Osmanlı Devleti içinde Sırların politik olarak mevcudiyetini düzenleyen ilk antlaşmadır.

Bükreş Barış Antlaşması, aşağıda da ayrıntılı olarak izah edileceği üzere, Rusya için büyük bir diplomatik zaferdir. Antlaşma ile Rusya güney batı sınırını güçlendirmiş, Tuna Nehri'nde bir güç olarak ortaya çıkmış, Sohum'dan hem Kafkasya'ya hem de Karadeniz'e ulaşmıştı. Osmanlı'ya ise sadece fethettiği topraklar ve kaleler kalmıştı. Antlaşmada ilk kez Sırlara, Osmanlı Devleti içerisinde birtakım ayrıcalıklar verilmiş, bu durum Sırların gelecekte politik gelişimi için fırsat yaratmıştır. Antlaşma ile Eflâk ve Boğdan'a özerklik verilmiş, Bessarabia'nın Rusya'ya ilhakı tanınmıştır. Ayrıca bu antlaşma ile birlikte güneybatı sınırının değişmesi de çok önemli idi. Çünkü Tuna Nehri'nin Karadeniz'e dökülen kısmın sol tarafı Rusya'nın stratejik savunması için hayati öneme sahipti. Dolayısıyla Rusya bu antlaşma ile birlikte Balkanlar'ı himayesine almak için büyük bir adım atmış oluyordu.

Bu antlaşma, Rusya'nın Balkanlar, Orta Doğu ve Boğazlarda, jeopolitik politikasının şekillenmesinde oldukça önemli bir rol oynamıştır. Zira antlaşmanın gelecekteki Osmanlı-Rus ilişkileri üzerine en önemli etkisi olacak kısmı, Rusya'nın geniş Balkan coğrafyasındaki Ortodoks halklara (Eflâk, Boğdan, Sırp ve Yunan) etki

edebilecek olmasıdır. Nitekim bu antlaşmanın imzalanmasından sonraki dönemde diğer sebeplere ek olarak Rusların da destekleri ile Balkanlar'da bulunan beyliklerin hemen hemen tamamı Osmanlı'ya karşı ayaklanmışlar ve Osmanlı Devleti'nden kopmuşlardır. Bu bölgelerde Panislavizmin tesiriyle bölge ateş topuna dönmüş ve buralardaki karışıklıklar, Osmanlı Devleti'nin çöküş ve yıkılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bükreş Antlaşması sonrası Balkanlar'a her alanda müdahale etmeye başlayan Rusya, bu bölgelerin siyaset ve politikalarında etkili olmaya başlamıştır.

Dolayısıyla bu antlaşma; Viyana Kongresi ve Kutsal İttifak kurulması sonrasında, Rusya'nın Balkanlar politikasının başlıca hareket noktası olmuştur. Bu antlaşma Rusya'nın Osmanlı Devleti ile yapmış olduğu antlaşmalara da referans olmuş ve Rus taleplerinin mesnedini oluşturmuştur. Bükreş Antlaşması, Balkan devletlerinin kaderine etki eden 1826 Akkerman Sözleşmesi ve 1829 Edirne Antlaşması'nda da referans olarak kullanılmıştır.

Bükreş Antlaşması'nın 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşından sonra ancak yürürlüğe girmiş olduğu söyleyebilir. İlk defa kendi garantörlüğünü tanımlayan Bükreş Antlaşması'nı kullanarak Rusya uzun süre Balkanlar'da etkinliğini artırmaya ve bağımsız Ortodoks devletler kurmaya çalışmıştır. Bu açıardan bakıldığında, Bükreş Antlaşması'nın kabulü ile Rusya'nın Balkanlar'a müdahalesi arasında doğru bir orantı söz konusudur. Antlaşmanın imzalanması ile birlikte Rusya Balkanlar üzerindeki denetim ve hâkimiyetini artırmış ve bu bölgedeki politikaları belirlemeye başlamıştır. Aksine Osmanlı Devleti bölgedeki gücünü kaybetmiştir. Bu durumun I. Dünya Savaşı'na kadar devam ettiği söylenebilir. Bu savaş sonrası bölge ile ilgili politikalara başka unsurlar da tesir edecektir.

Bölge tarihi açısından bu kadar önemli olan Bükreş Antlaşması'nın önemi ve Balkan devletlerine etkileri konusundaki bu kısa bilgilerden sonra, konunun daha iyi anlaşılması için antlaşma öncesinden başlayıp antlaşma imzalanana kadar, meydana gelen gelişmeler aşağıda izah edilecektir.

1. 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı Öncesi Siyasi Durum ve Savaşın Başlaması

Savaş öncesi Osmanlı Devleti gerileme döneminin tüm sancılarını yaşamış, artık yıkılma sürecine girmişti. Ancak süreci tersine

çevirebilmek ve devlete tekrar can vermek maksadıyla III. Selim 1792-1796 yılları arasında Nizam-ı Cedit adıyla anılan bir dizi yenilik hareketine girmiştir.⁶⁰⁵ Öte yandan bu dönemde, Rusya, Avrupa'nın en büyük devletlerinden birisi hâline gelmiş, endüstride ve tarımdaki gelişmeleri yakalamıştı. Rusya bu dönemde, 2500 fabrikaya sahip olup fabrikalarında 95.000 işçi çalışmaktaydı. Fabrikalarda 10 milyon ton pik demir işlenmekte ve işlenmiş demirin bir kısmı dışarıya ihraç edilmekteydi. Aynı zamanda tarım ürünleri üretiminde de çok önemli derecede artış kaydetmişlerdi. Yıllık tarım üretiminde ciro 900 milyon rubleye ulaşılmış, bunun 56-58 milyon rublesini ise ihraç kalemleri oluşturmuştur.⁶⁰⁶

Rusya'da bu gelişmeler olurken Avrupa'da ise Napolyon kaynaklı önemli gelişmeler olmaktadır. 1798'de Napolyon Bonapart, Mısır'ı ve arkasından İngilizlerin sömürgesi Hindistan'ı işgal etmişti.⁶⁰⁷ Fransa'nın Mısır'ı işgali Osmanlı Devleti'nde şok etkisi yaratmış ve Fransa ile diplomatik ilişkiler kesilmişti. Fransa'nın 1801 ağustosunda Mısır'dan çekilmesi ve 25 Haziran 1802'de Osmanlı Devleti ile Amiens Barışı'nı imzalamasıyla Mısır işgali ile ilgili savaş durumu tamamen ortadan kalkmıştır.⁶⁰⁸

Napolyon, Avusturya, Prusya ve Rusya'ya karşı kazandığı zaferlerden sonra Aralık 1804'te imparatorluğunu ilan etmişti. Rejim değişikliği Avrupa'da buhrana dönüşmüş ve bu durum Osmanlı Devleti'ne de yansımıştır. Aslında Fransa'nın Mısır'ı boşaltması üzerine, Osmanlı Devleti'nin Ruslara olan güvensizliği ve Ruslara

⁶⁰⁵ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, TTK, Ankara, 1983, V. Cilt, s. 61.

⁶⁰⁶М. И. Кутузов (Mi Kutuzov), ГлавноеАрхивноеУправление (Ana Arşiv Yönetimi), ЦентральныйГосударственныйВоенно-ИсторическийАрхив СССР (SSCB Merkez Devlet Askeri Tarihi), институтисторииакадемиинаук-СССР-материалыпоисториирусскойармиирусскиеполководцысборникидокументов и материалов (SSCB Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü, Rus Ordusunun Tarihi ile ilgili Malzemeler, Komutan Belge ve Malzeme Koleksiyonları), ВоенногоМинистерстваСоюза ССР (SSCB Savaş Bakanlığı), ВоенноеИздательство (Askeri Yayınevi) 3. Том (Cilt), Москва (Moskova), 1952. s. V.

⁶⁰⁷ Zuhuri Danışman, *Osman Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt XI, Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul, 1966, s. 142.

⁶⁰⁸ Stanford J. Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Çeviri, Mehmet Harmancı, Cilt 1, e Yayınları, İstanbul, 2008, s. 328.

karşı tek başına mücadele etmelerinin çok zor olduğunu bilmeleri, Osmanlı Devleti'nin Fransa'ya tekrar yaklaşmasına sebep olmuştur.⁶⁰⁹ Bu gelişmeler karşısında, Osmanlılar, Fransa'daki rejim değişikliğini tanımak istemiş ancak İngiltere ve Rusya'nın baskıları sebebiyle rejim değişikliğini tanıyamamıştır. Bu arada Rusya ile Osmanlı Devleti arasında, boğazlardan Rus savaş gemilerinin serbestçe geçmesine imkân sağlayan ve Rusya'ya boğazların ortak savunmasında diğer devletlere göre daha üstün bir konum veren ittifak antlaşması yenilenmiştir. İttifak antlaşmasının süresinin uzatılması için görüşmeler yapılırken, Çar I. Aleksandır yeni antlaşmaya Rusya'nın, Slav topluluklar üzerinde hâkimiyetini garanti altına alacak ilave hususlar eklemeyi talep etmiş ancak bu husus metine ilave edilmemiştir.⁶¹⁰

Avusturya bu dönemde Rusya ve Fransa arasındaki savaşın bitmesi için arabuluculuk yapmış, Osmanlı sınırında bulunan askerlerini de çekerek İtalya hududuna nakletmiştir. Ancak daha sonra Rusya ile müttefik olmuştur. Fransa'nın Aralık 1805 tarihinde, Rusya ve Avusturya'yı Orterliç'te hezimetle uğratması, III. Selim'e aradığı fırsatı vermiş ve Fransa'ya elçi göndererek rejim değişikliğini tanımıştır. Fransa'dan da mukabil olarak, Napolyon'un fevkalade elçisi General Sabestiani'yi 15 Ağustos 1806 tarihinde İstanbul'a göndermiş ve kendisine padişah tarafından özel bir ihtimam gösterilmiştir.⁶¹¹

Orterliç zaferinden sonra Prusya üzerine sefer düzenlemek isteyen Napolyon, Rusya'nın müdahalesini engellemek⁶¹² ve Rusya'yı barış masasına oturtmak amacıyla Osmanlı Devleti'ni, Rusya ile savaşa sokmak istedi. Bu kapsamda, İstanbul'a gelen Fransız elçisi Sabestiani Rusya karşıtı bir politika için faaliyete geçti ve Rus taraftarı bilinen Eflâk ve Boğdan beylerinin azledilmesi ve Boğazlar'ın Rus gemilerine kapatılması konusunda Osmanlı Devleti'ni ikna etti.⁶¹³ Bunun üzerine Rusya daha önce yapılan antlaşmaların

⁶⁰⁹ Karal, *a.g.e.*, s. 50-51.

⁶¹⁰ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. VII.

⁶¹¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hatt-ı Hümayun Tasnifi*, Dosya:1349, Gömlek: 52713Z.

⁶¹² Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. VII.

⁶¹³ Ayla Efe, "Silistre Eyaletinde Osmanlı-Rus Savaşları Küçük Kaynarca'dan Berlin'e", *OTAM*, S.19, 2006, s. 146.

aksine davranıldığını belirterek, baskı yapmaya başladı. İngilizler de Ruslara destek verdi. Osmanlılar, İngiliz ve Rus tehdidini daha ciddi bularak, Eflâk ve Boğdan'a eski beyleri tekrar tayin edip boğazları Rus gemilerine açtılar. Ancak geç kalmışlardı. Zira Fransa'nın ve Osmanlı Devleti'nin Tuna boyunca stratejik yerleri tutmadan önce harekete geçmek⁶¹⁴ ve baskın etkisi elde etmek amacıyla Çar I. Aleksandır'ın emriyle Rus orduları Eflâk ve Boğdan'ı işgale başladılar. Savaş; Balkanlar, Kafkaslar ve Karadeniz'de olmak üzere üç cephede başlamıştı. Bu hareketi beklemeyen Osmanlılar bir süre sonra 22 Aralık 1806'da Rusya'ya harp ilan etti.⁶¹⁵ İngilizler Osmanlıları, Fransa'ya iyice itecek olan bu durumdan önce memnun kalmadılar; ancak esas düşmanları olan Napolyon'a karşı Rusya'nın askerî kuvvetine ihtiyaçları olduğundan, İngilizler de Rusya'nın taleplerini destekleyerek, Eflâk, Boğdan'ın Ruslara, Osmanlı donanmasının ve Çanakkale Boğazı istihkâmlarının kendilerine verilmesini istediler.⁶¹⁶ Osmanlıların bu istekleri reddetmesi üzerine İngiltere ile de savaş başlamış oldu.⁶¹⁷

2. Savaş ve meydana gelen önemli gelişmeler

Savaşın en önemli olaylarından birisi, İngiliz donanmasının Çanakkale Boğazı'ndan geçerek İstanbul önünde demirlemesidir. Bu olay, İstanbul'da büyük panik yaratmıştır. Hadisenin başlangıcında, divan toplanarak daha önce reddedilmiş olan İngiliz tekliflerinin kabulüne ve Fransız elçisinin İstanbul'u terk etmesine karar vermiştir.⁶¹⁸ Ancak, Fransız elçisi Sabestiani, donanmanın tek başına önemli bir başarı sağlayamayacağı, Çanakkale'den geçerek Marmara'ya gelmekle bir çeşit kapana girmiş olduğu, boğaz boyunca tahkimat yapıp, toplar yerleştirilirse İngiliz donanmasının müşkül durumda kalacağı konusunda padişahı ikna etmiştir.⁶¹⁹ Kısa za-

⁶¹⁴ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. VII-VIII.

⁶¹⁵ Sina Akşin ve DİGERLERİ, *Türkiye Tarihi 3 Osmanlı Devleti 1600-1908*, Cem Yayınevi, 10. Baskı, Ocak 2009, s. 90.

⁶¹⁶ Danışman, *a.g.e.*, s. 152

⁶¹⁷ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997, s. 92

⁶¹⁸ Ahmet Cevdet Paşa, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık İstanbul, 2008, II. Cilt, s. 94-95.

⁶¹⁹ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat* (Sadeleştiren: Neşet Çağatay), C.III-IV, Ankara 1970, s. 211.

manda top mevzileri hazırlanarak tahkimat yapıldı. Bu durumdan endişeye düşen İngiliz amirali donanmasını İstanbul önünden çekerek Çanakkale Boğazı'na hareket etti. Bu arada tahkim edilmiş olan Çanakkale Boğazı'ndan geçerken İngiliz donanması önemli sayılabilecek zayıflık vermiştir.⁶²⁰ Bu mağlubiyetin acısını çıkarmak isteyen İngilizler bundan sonra Mısır'a taarruz etmişlerdir. İskenderiye'yi işgal eden İngilizler, Mehmet Ali Paşa'nın kuvvetli bir mukavemeti sebebiyle bir süre sonra İskenderiye'yi tahliye ederek geri çekilmişlerdir.⁶²¹

Osmanlı Devleti devrin en güçlü iki devleti ile savaşta iken iç karışıklıklar durumu daha da kötüleştirmekteydi. Nitekim İstanbul'da çıkan Kabakçı Mustafa isyanı sonucunda, III. Selim 20 Mayıs 1807'de tahttan indirilmiş, bunu gerekçe gösteren Napolyon Rusya ile Osmanlı Devleti'ni paylaşmayı görüşmüştür.⁶²² Ruslara karşı Haziran 1807'de kazandığı zafer sonrası Napolyon, I. Aleksandır ile Tilsit'te bir araya gelerek ittifak antlaşmasını imzalamıştır. 09 Temmuz 1807 tarihli Tilsit Antlaşması'na göre: Fransa, Rusya ile Osmanlı Devleti arasında arabuluculuk yaparak, Eflâk ve Boğdan'ın Rusya'ya bırakılmasını sağlayacak bir sulh antlaşmasını temine çalışacak, ikna edemezse bu bölgelerin alınması için Rusya'ya kuvvet kullanarak yardım edecekti. Napolyon Lehistan Krallığı'nı ihya etmekten vazgeçiyor ve buna mukabil Rusya, Yedi Adalar ile Dalmaçya ve Kotor üzerinde Fransız hâkimiyetini tanıyordu.⁶²³ Fransa'nın Tilsit'te ve bir süre sonra da Erfurt'ta (12 Ekim 1808), Osmanlı Devleti aleyhinde, Rus isteklerine uygun bir tavır takınması, Napolyon'un dostluğunun ne derece güvenilmez olduğunu Osmanlılara göstermiştir.⁶²⁴ Tilsit ve Erfurt görüşmelerine tepki ola-

⁶²⁰ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 96-97

⁶²¹Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt V, Çevri, Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 150

⁶²²Alphonse de Lamartine, *Osmanlı Tarihi*, (Çeviren Serhat Bayram), Kapı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 968-969. Ayrıca bkz. Fahir ARMAOĞLU, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997, s. 94

⁶²³ Akşin, *a.g.e.*, s.99. Ayrıca bkz. Fahir ARMAOĞLU, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997, s. 95

⁶²⁴ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s.175. Osmanlı Devleti bu dönemde oldukça oynak bir politika takip eden Napolyon'a hiç güvenmemiştir. Nitekim Napolyon Rusya ile Osmanlı devleti arasındaki savaşın devamı noktasın-

rak, İngilizlerle 05 Ocak 1809'da Kala-i Sultaniye Antlaşması imzalandı.⁶²⁵ Bu antlaşmanın önemli maddesi boğazların yabancı devletlerin gemilerine kapalı oluşunun ilk defa milletlerarası bir antlaşmada yer almasıdır.⁶²⁶ Boğazların kapalılığı ilkesini, Osmanlı Devleti de zamanla bir taahhüt olarak benimsemiştir.

Tilsit Antlaşması gereği Fransa'nın arabuluculuğunda, Rusya ve Osmanlı Devleti görüşmelere başlamış, neticede Slabozia adasında 26 Ağustos 1807'de mütareke imzalanmıştır. Mütarekenin önemli maddesine göre; Ruslar Eflâk, Boğdan dâhil zapt ettikleri yerleri 35 gün içinde boşaltacaklar; ancak barış antlaşması imzalanana kadar, Osmanlı ordusu bu yerleri işgal etmeyecekti.⁶²⁷ Çar I. Aleksandır antlaşmayı onaylamayı reddetti ise de ateşkes fiilen başlamıştı.⁶²⁸

İstanbul'da III. Selim sonrası düzen sağlanamamış ve devlet iyice zayıf durumda iken, Tilsit ve Erfurt'ta Fransa tehlikesini ortadan kalktığına inanan Rusya, kendi lehine oluşan bu durumdan istifadeyle, Yaş kasabasında başlayan sulh görüşmelerinde aşırı istekler ileri sürerek, Eflâk ve Boğdan'ın tamamını talep etmiştir. Bunun üzerine Galip Efendi ve diğer Osmanlı murahhasları müzakerelerden çekilmiş ve Rus Ordusu Prens Prozorovskiy'in komutasında Nisan 1808'de yeniden askerî harekâta başlayarak, Eflâk ve Boğdan'ı işgal etmiştir.⁶²⁹ Prens Prozorovskiy'in planına göre Tuna Nehri kuzeyindeki tüm kaleler fethedilecek ve müteakiben Tuna Nehri geçilerek Osmanlı Ordusunun ana gücü imha edilecekti.⁶³⁰

da Avusturya ile ortak hareket etmiş ve yine bu dönemde Avusturya'ya Osmanlı toprağı olan Bosna'yı vaat etmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hatt-ı Hümayun Tasnifi*, Dosya:1200, Gömlek: 47087 ve Dosya: 1281, Gömlek: 49644F.

⁶²⁵ William Miller, M.A., *The Ottoman Empire, 1801-1913*, University Press, Cambridge, 1913, s. 42.

⁶²⁶ Jorga, *a.g.e.*, s. 150.

⁶²⁷ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C. 5, İstanbul, 1962, s. 2882.

⁶²⁸ Georges Castellan, *Balkan Tarihi*, (Çeviri, Ayşegül Yaraman), Milliyet Yayınları, 2. Baskı, 1995, s. 234.

⁶²⁹ M. İlkin Erkutun, *Mevridü'l-Uhûd 1812 Bükreş Antlaşması ile ilgili Galib Paşa Evrakı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 1997, s. XII.

⁶³⁰ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. IX.

Ancak kalelerde ummadıkları direnişle karşılaşan Ruslar istedikleri şekilde ilerleme sağlayamamışlardır. Mayıs 1808 tarihinde İbrail Kalesi'ni kuşatmışlar, İbrail Nazırı Laz Ahmet Ağa'nın (Daha sonra Sadrazam Ahmet Paşa) cesaret ve başarı ile sürdürdüğü müdafaa sonunda zayıt vererek çekilmişlerdir. Yine aynı dönemde Yergöğü Kalesi muhasarası da başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁶³¹

Savaşın tekrar başlaması üzerine, Sırp isyancıların da tekrar harekete geçerek, Sofya'ya kadar ilerlemiş, ancak Serasker Hurşit Paşa Sırp'ları püskürtülmüştür.⁶³² Aynı şekilde 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı süresince Karadağlı aşiretler harekâtı desteklemek maksadıyla, fırsattan istifade ile vergilerini vermeyerek bölgede karışıklık çıkarmışlar ve Osmanlı Devleti'nin bu bölgede de oldukça uğraştırmışlardır.⁶³³ Yine bu dönemde Sırp'lar da Rusya'nın yanında yer almaktaydılar.⁶³⁴

Kış süresince her iki taraf orduları hareketsiz kalmış, baharın gelmesiyle Rus orduları ileri harekâta başlamıştır. Plana göre Giurgui, Braila, Tulcea ve İsmail kaleleri ele geçirilecek, arkasından Tuna geçilerek Osmanlı ordusunun ana gücü imha edilecekti. Nisan 1808 tarihinde Kolordu Komutanı olarak atanan Kutuzov, Nisan 1809'da Braila bölgesine geldiğinde, kuvvetlerinin bu kaleyi ele geçirmek için yetersiz olduğunu tespit edip konuyu Prens Prozorovsky'e rapor etmiştir. Prens Prozorovsky bunu dikkate almadığı

⁶³¹ Virginia H. Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri 1700-1870*, Çev. Gül Çağalı Güven, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s. 282.

⁶³² Süleyman Uygun, *Sırp İsyanı ve Hurşit Ahmet Paşa*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 17, Bahar 2011, s. 426.

⁶³³ Ali Gökçen Özdem, *Karadağ'ın Osmanlı Egemenliğine Karşı Mücadelesi (1830-1878)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elazığ 2012), s. 86-87

⁶³⁴ 4 Şubat 1810 tarihli bir takrirden anlaşıldığına göre Sırp asileri, Osmanlı Devleti'nin eline geçmemesi için Belgrad, Sermendre ve Bögürdelen Kalelerinin Avusturya tarafından işgal edilmesini istemişlerse de bu teklifleri reddedilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hatt-ı Hümayun Tasnifi*, Dosya:1281, Gömlek: 49644G, 49644F. Yine bu dönemde Sırp'lar, Avusturya Devleti'ne müracaat ederek, Avusturya tebaası olmak istemişlerse de bu istekleri de Avusturya tarafından reddedilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hatt-ı Hümayun Tasnifi*, Dosya:1274, Gömlek: 496469.

gibi Braila bölgesine gelerek, bizzat komutayı kendisi devralmıştır.⁶³⁵ Yetersiz kuvvetle yapılan taarruzlar başarısız olmuş, Prens, başarısızlığını Kutuzov'a yükleyerek, Kutuzov'u Çar I. Aleksandır'a şikâyet etmiştir. Kutuzov, Prens'in ısrarıyla görevden alınarak, Haziran 1809 tarihinde Litvanya Valisi olarak atanmıştır.⁶³⁶

Prens Prozorovsky'un ölümü sonrasında Rus Birlikleri komutanı olarak Kont Bagration atanmıştır.⁶³⁷ Rus ordularının genel taarruzu Ekim 1809'de Tatarçe mevkiinde kırılmış ve Ruslar ağır zayıt vererek Kasım 1809'da Tuna'nın sol yakasına çekilmiştir.⁶³⁸ Yorgun düşen ve rahatsız olan Kont Bagration'nun yerine General Kamensky atanmıştır.⁶³⁹

Avrupa'daki karışık politik durum devam eden savaşın bir an önce bitirilmesini icap ettirmekteydi.⁶⁴⁰ Bu kapsamda General Kamensky komutasındaki 80.000 kişilik Rus ordusu Mayıs 1810'da Turtukaya, Bazardzhikom ve Silistre istikametinde taarruza geçti.⁶⁴¹ Aynı zamanda Rus Ordusu Varna'yı muhasara altına aldı. Fakat Osmanlı donanmasının Varna'ya gelmesi üzerine, Ruslar Ağustos 1810'da muhasarayı kaldırmak zorunda kaldılar. Silistre'nin, eski mütesellimi Yılıkoğlu'nun ihaneti ile teslim olması⁶⁴² neticesinde, Rusların Bulgaristan istikametine hücum için önleri açılmıştı. Bunun üzerine II. Mahmut Haziran 1810'da İstanbul'da Cihad-ı Ekber ilan etmiştir.⁶⁴³ Sadrazam Yusuf Ziya Paşa, Rus ilerlemesi karşısında mütareke isteğinde bulunmuş ancak General Kamensky bunu reddederek, ordusunu Şumnu istikametinde hareket ettirmiştir. Şumnu önünde ağır mağlubiyet alan General Kamensky, Rusçuk

⁶³⁵ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. X.

⁶³⁶ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. XI

⁶³⁷ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. XI

⁶³⁸ Aksan, *a.g.e.*, s. 282

⁶³⁹ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt 9, Yayına Hazırlayan Mümin Çevik, MMP Baskı Tesisleri, İstanbul 2010, s. 2519.

⁶⁴⁰ Aksan, *a.g.e.*, s. 282.

⁶⁴¹ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. XI

⁶⁴² Aksan, *a.g.e.*, s. 283

⁶⁴³ İsmail Hami Danişmed, *İzablı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Cilt 4, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1972, s.100

istikametinde çekilerek, Ağustos 1810'da Rusçuk'u muhasara altına almaya çalışmıştır.⁶⁴⁴

Rusçuk'a yardıma giden Halil Paşa komutasındaki Osmanlı Ordusu, Batin civarındaki meydan savaşında ağır mağlubiyet almış ve Halil Paşa bu savaşta şehit olmuştur. Batin Savaşı'ndan sonra Ruslar, Rusçuk, Yergöğü ve Niğbolu'yu zapt ederek, Eylül 1810'da Lofça'yı ele geçirmişler,⁶⁴⁵ Sırp'lar ise Ruslardan aldıkları silah ve cephane yardımının yanında Rus Subayları tarafından verilen eğitimler sayesinde⁶⁴⁶ ayaklanmanın şiddetini daha da arttırmıştır.

Fransa'nın Rusya seferi ihtimalinin ortaya çıkışı ve kış mevsiminin başlaması sebebiyle Rus ileri harekâtı durmuştur.⁶⁴⁷ Rus ordusu komutanı Kamensky hastalandığı için yerine Çar, kişisel olarak sevmediği Kutuzov'u atamak zorunda kalmıştır.⁶⁴⁸ Kutuzov, 15 Mart 1811'de komutayı almak için yola çıkmış, 31 Mart'ta Bükreş'e ulaşmış ve 01 Nisan 2011 tarihinde komutayı devraldığını Çar'a ve Savunma Bakanı'na bildirmiştir.⁶⁴⁹ Bu tarihlerde Moldova ordusundan yaklaşık iki kolordu çapında birlik, Fransa'ya karşı konuşlanmak için ayrılmıştı. Kutuzov'un emrinde 40.475 kişi kalmıştı.⁶⁵⁰ Ancak Kutuzov, birlik eksikliğini Bulgar ve Sırp isyancıları

⁶⁴⁴ AKSAN, *a.g.e.*, s. 282.

⁶⁴⁵ M. İlkin Erkutun, *a.g.t.*, s. XIII.

⁶⁴⁶ Justin Mc Carthy, *Osmanlıya Veda*, Çev. Mehmet Tuncel, Etkileşim Yayınları, İstanbul Nisan 2006, s. 86.

⁶⁴⁷ Rusya 11 Mart 1811 tarihinde yaklaşan Fransa savaşı sebebiyle Osmanlılarla yapılacak görüşmelerde Avusturya'nın arabuluculuğunu kabul etmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hatt-ı Hümayun Tasnifi*, Dosya:1275, Gömlek: 49502.

⁶⁴⁸ Savaş Bakanı General Mihail Bogdanoviç Barclay de Tolly'den, Gen. Kutuzov'un Moldova Ordu Komutanlığına atanacağı ile ilgili 23 Şubat 1811 tarihli yazısında; Çar, mevcut Moldova Ordusu Komutanı Kont Nikolai Mikhailovich Kamensky'in sağlık sorunları sebebiyle, kendisini Ordu Komutanı olarak atayacağı yazılmaktadır. (Kont'un sağlık sorunu gerekçe gösterilerek görevinden alındığı, aslında Moldova cephesindeki başarısızlık nedeniyle olduğu araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir.) Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s.291,293, Belge No: 368, 370-371

⁶⁴⁹ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. 294-296, Belge No:373, 374, 375, 376.

⁶⁵⁰ Rus birlikleri; Piyade 26722, Düzenli Süvari Birlikleri 8836, Düzensiz Süvari birlikleri ise 4917 kişiden oluşmaktaydı. Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. 306, Belge No: 388.

organize edip, askerî birlik formatına sokarak gidermeye çalışmış, harp süresince Sırp ve Bulgar birliklerini aktif olarak kullanmıştır.⁶⁵¹

Bu arada Osmanlı ordusunda da komuta değişikliği olmuş ve başarı göstermeyen Sadrazam Yusuf Ziya Paşa azledilerek yerine İbrail Nazırı Ahmet Paşa Nisan 1811’de tayin edilmiştir.⁶⁵²

Kutuzov, kaleleri ele geçirme stratejisini bırakıp, doğrudan Osmanlı Ordusunu hedef alan ve hareket serbestisini muhafaza eden yeni bir strateji geliştirmiş⁶⁵³ ve değişikliği Çar ile Savunma Bakanı’na bildirmiştir.⁶⁵⁴ Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) zamanında da kullanılan bu ilke; birliklerin iki kademe ve ihtiyat şeklinde derinlikte tertiplenmesini içeren askerî doktrin ilk uygulanma şekillerinden biridir.⁶⁵⁵ Bu açıdan Kutuzov çağının en önemli askerî dehası olarak kabul edilmektedir.⁶⁵⁶

Kutuzov; Sadrazam ve Serdar-ı Ekrem Ahmet Paşa’nın komutasındaki Osmanlı ordusunun esas kolunun Rusçuk istikametinden, tali kolunun ise Vidin istikametinden hareket ederek, Bükreş’i ele geçirmeyi amaçladığını anlamış ve çıkardığı keşif birlikleri vasıtasıyla Osmanlı ordusunun hareketini adım adım takip etmiştir.

⁶⁵¹ Gen. Kutuzov, 06 Mayıs 1812 tarihli mesajında Savaş Bakanı General Mihail Bogdanoviç Barclay de Tolly’ya Bulgaristan mültecilerinden istekli olanları 100’er kişilik birliklere halinde teşkilatlandırdıklarını, bunlara silah, mühimmat verdiklerini ve az da olsa maaşa bağladıklarını yazmıştır. Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s.366, Belge No: 449. s.XI, XXV. s. 299, Belge No: 381.

⁶⁵² Gen. Kutuzov, 24 Nisan 1811 tarihli mesajıyla Osmanlı sadrazamlığı ve ordu komutanlığına atanması nedeniyle Ahmet Paşa’yı kutlamaktadır. Mesajında ayrıca 1793 yılında Rusya’nın İstanbul konsolosluğunda görevli iken tanışıklıklarından bahisle dostluklarının devam etmesini dilemektedir. Mi Kutuzov, *a.g.e.* s.XI,XXV, s. 336, Belge No: 418.

⁶⁵³ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. XXIV-XXIV

⁶⁵⁴ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. 306-3073, Belge No: 388,389.

⁶⁵⁵ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. XII.

⁶⁵⁶Е. В. Терле, А. В. Предтеченский, Е. И. Бочкарева (Eugene Tarle, AV Baptist, EI Bockkareva), Отечественная война 1812 года, сборник документов и материалов (1812 Savaşına Ait Belge ve Doküman Koleksiyonu), Издательство Академии Наук СССР Ленинград (SSCB Bilimler Akademisi Yayınevi Leningrad), Москва (Moskova), 1941, s. 5-12.

Birliklerini oynak savunma anlayışına⁶⁵⁷ göre tertipleyen Kutuzov, Rusçuk'un Osmanlı birliklerinin ele geçirmesi üzerine, birliklerini Tuna'nın diğer yakasında tertiplemiş ve Sadrazam'a birliklerin daha geriye doğru çekildiği izlenimi vermeye çalışmış bu amaçla bazı kale ve bölgeleri boşaltarak aldatma harekâtı uygulamıştır. Sadrazam'ın birliklerinin büyük kısmını Tuna'nın diğer yakasına geçirmesini takiben Kutuzov, Sadrazamın Rusçuk'ta bulunan karargâhını ele geçirerek, Osmanlı ordusunun geri ile irtibatını kesmiş ve Osmanlı ordusunun büyük kısmını kuşatmıştır. Sadrazam Serdar-ı Ekrem Ahmet Paşa gece bir kayıkla Tuna'yı geçerek kuşatmadan kurtulabilmiştir. Kutuzov, Sadrazamı kaçırdıkları için üzülen komutanlarına, Sadrazam'ın kuşatmadan çıkabilmesinin barış görüşmeleri için iyi olduğunu, aksi hâlde esaret altında bir Sadrazamın barış görüşmesi yapamayacağı için yeni bir sadrazam atanacağı ve bunun da süreci uzatabileceğini ifade etmiştir.⁶⁵⁸

3. Barış Görüşmeleri ve Sonuçlandırılması

Osmanlı Devleti ve Ruslar arasında uzun süredir devam eden savaş iki taraf içinde büyük yıkımlara sebep olmuştu. Ancak Rusların istekleri kabul olunamayacak derece ağır olduğundan Osmanlılar da barışa yanaşmamıştı. Böyle bir ortamda tarafların barış yapabilmeleri için kesin zafere ihtiyaçları vardı. Nihayet 1811'de Rusların Osmanlı ordusunu kuşatmaları barış görüşmelerinin başlaması için gerekli şartları oluşturmuştur. Sadrazam Ahmet Paşa, topladığı mecliste durumu görüşüp Kutuzov'dan ateşkes istemiş ve durum sadrazam tarafından Sultan II. Mahmut'a bildirilmişti. Bunun üzerine, General Kutuzov ateşkes yapılmadan önce barış antlaşmasının esaslarının belirlenmesi gerektiğini bildirdi.⁶⁵⁹ Bu arada barış

⁶⁵⁷ Oynak Savunma Doktrini, araziye savunmayı amaçlamayan, araziye sadece birliklerin hareket serbestisini muhafaza etmek için gerektiği kadar tutmayı gerektiren ve düşman birliklerinin imhasını esas alan, bu kapsamda düşman birliklerinin hareketine uygun hareket etmeyi gerektiren esnek savunma şeklidir. Sakarya Muharebesi'nde uygulanan ve Mustafa Kemal Atatürk'ün "...Hattı müdafaa yoktur sathı müdafaa vardır..." veciz sözüyle tanımlanan savunma şeklidir.

⁶⁵⁸ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. XIII-XX.

⁶⁵⁹ Alkım Uygunlar, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Diplomasi ve Murahhaslık Kurumu*, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih

görüşmeleri başlamadan önce Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki sulhun sağlanması konusunda Avusturya'nın gayretleri dikkat çekmektedir.⁶⁶⁰

Osmanlı-Rus barış görüşmelerine Yerköy'de başlamış, takiben Bükreş'te devam edilmiştir. Görüşmeler; Balkanlar'daki sınırların tespiti, Anadolu'daki sınırının tespiti ve Eflâk ve Boğdan ile Sırlara verilecek ayrıcalıklar üzerinde yoğunlaşmıştı. Balkanlar'daki sınırın tespitinde başlangıçta Ruslar, Boğdan'ın büyük kısmını, Osmanlılar ise Seret Nehri'nin sınır olmasını istemişlerdi. Uzun süren tartışmalardan sonra Seret Nehri'nin sınır olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır.⁶⁶¹

Böylece Anadolu sınırları meselesine geçilmiştir. Ruslar işgal ettikleri toprakların kendilerinde kalması prensibi üzerine bir antlaşma yapılmasında ısrar ediyorlardı.⁶⁶² Böylece Anapa'dan Poti'ye kadar bütün Doğu Karadeniz sahiline Ruslar sahip olacaktı. Ruslar için Karadeniz limanları ve Tuna Nehri üretilen malların ihracı açısından çok önemliydi. Öyle ki Avrupa'nın 2/3'ünün, Almanya ve Polonya'nın bir bölümü, Macaristan'ın tamamının, Rusya'nın verimli toprakları ve Türklerin Avrupa'daki topraklarının ithalat ve ihracat açısından Karadeniz'e bağımlı olduğu düşünülüyordu. İşte bu yüzden Rusya, Karadeniz'deki durumunu güçlendirerek, Tuna ve Akdeniz'e serbestçe çıkmayı hedeflemişti.⁶⁶³

Eflâk ve Boğdan konusunda Rusların tüm talepleri reddedilmiş, neticede eski şartların devamı konusunda muvafakat sağlanmıştır. Sırp konusunu Çar Aleksandır şahsi bir konu olarak gördüğünden Osmanlı murahhaslarının tüm itirazlarına karşın, Sırlara

Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Ocak 2007, s. 62.

⁶⁶⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hatt-ı Hümayun Tasnifi*, Dosya: 1291, Gömlek: 50139.

⁶⁶¹ Alkım, *A.G.T.*, S. 62-63.

⁶⁶² Mecmua-i Muahedat, Cilt 4, s. 49-57. Ayrıca bkz. FEHMİ İSMAIL, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi 1811-1812", *Belleten*, XLVI, s. 181, Ankara 1982, s. 100.

⁶⁶³ Mi Kutuzov, *a.g.e.*, s. VI.

ayrıcılık veren hususlar antlaşmaya dâhil ettirilmiştir.⁶⁶⁴ Antlaşmada yer alan hususlar özetle şu şekildedir.⁶⁶⁵

Taraflar aralarındaki her türlü düşmanlığa son verecektir.

• Her iki devlet tebaasından savaşa dâhil olanlar için af ilan edilmiştir.

• Her iki devlet arasında yapılmış önceki antlaşmalar, bu antlaşma ile değiştirilmediği takdirde geçerlidir.

• Rumeli tarafında devletler arasındaki hudut, Prut Nehri'nin Boğdan'a girdiği yerden Tuna'ya döküldüğü yere kadar Prut Nehri ve oradan Kili Boğazı'na ve oradan Karadeniz'e kadar Tuna Nehri'dir.

• Rusya Devleti, Prut'un sağ yakasındaki bölgeyi Osmanlı Devleti'ne iade edecektir.

• Anadolu tarafında savaş öncesi hudut geçerli olacaktır.

• Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya terk ettiği bölgelerde bulunan Müslüman ve sair tebaasından isteyenler mal ve emlaklerini dilediklerine satarak, Osmanlı tarafına 18 ay içinde geçebileceklerdir.

• Osmanlı Devleti'nde yerleşik Hristiyanlar da aynı şartlarda Rusya tarafına geçebilirler. Yedisan Tatarlarının nakil masrafları Osmanlı Devleti'ne aittir.

• Sırp lar için genel af ilan edilmiş olup Sırp bölgesinde savaş sırasında yapılan istihkâmlar yıkılacak, top vs. askerî malzemeler Osmanlı Devleti'ne verilecek, Sırp ların iç işleri kendilerince idare edilecek ve kendi vergilerini toplayacaktır.

• Esirler karşılıklı iade edilecektir.

• Her iki devlet tebaasının savaş sebebiyle tehire uğrayan iş, dava ve alacakları kısa zamanda sonuçlandırılacaktır.

• Rusya Devleti, Rumeli ve Anadolu'da Osmanlı Devleti'ne iade edeceği yerlerde bulunan askerlerini ve donanmasını en geç üç ay içinde çekecektir.

⁶⁶⁴ Fehmi İsmail, a.g.m. s. 88.

⁶⁶⁵ M. İlkin Erkutun, a.g.t., s. XLIV-XLIV.

• Cezayir, Tunus ve Trablusgarp Ocakları korsanlarının Rusya Devleti ve tebaasına verdikleri zararlar hakkında Yaş Antlaşmasının 7. maddesinin koyduğu usullere riayet edilecektir.

• İran Devleti ile Rusya Devleti arasındaki savaşın durdurulması ve taraflar arasında mutabakat ile sulh akdi hususunda Osmanlı Devleti'nin bir çalışma yapmasını Rusya Devleti kabul eder.

• Antlaşmanın imzasından sonra karşılıklı düşmanlık ve savaş hâlinin sona erdiği iki taraf kumandanlarına derhal duyurulacaktır.

4. Sonuç ve Değerlendirme

İlk olarak bu antlaşma Napolyon ile muhtemel yapılacak savaş öncesi için önemli politik adımdır. Gerçekten de Çar I. Aleksandır, Fransa ile savaş öncesi Osmanlı ile süren savaşı bitirme çarelerini arıyordu. Neticede Fransa ile savaştan sadece bir gün önce Çar, 28 Mayıs 1812 tarihinde Bükreş Antlaşması'nı onayladı.⁶⁶⁶ Rusya bu sayede Napolyon ile savaşın hemen öncesinde Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını sağlamış oldu.

Bükreş Antlaşması, Rusya adına görüşmeleri yürüten Rus diplomatik temsilcileri ile bunların başındaki Mikhail Kutuzov'un diplomatik yeteneklerinin bir sonucudur. Kutuzov 1811 yılının sonbaharında, Rusya için kabul edilebilir antlaşma yapması için St. Petersburg'dan ilk talimatları almıştır. Osmanlıların görüşmeye hazır olmamaları sebebiyle askerî harekâta devam etmiş, ancak Osmanlı Ordusunun Rusçuk'ta kuşatılması üzerine barış görüşmeleri için girişimde bulunmaya başlamıştır. Çar, 22 Mart (3 Nisan) 1812 tarihli gizli mektubunda Kutuzov'a "...Rusya'ya yapacağın en büyük hizmet, barış görüşmelerini sonuçlandırman olacaktır.." diye yazmıştır.⁶⁶⁷

Napolyon anılarında; Antlaşma'nın imzalanacağına hiç ihtimal vermediğini ve imzalandığını bilseydi, Rusya seferi ile ilgili değişik opsiyonları deneyebileceğini yazmıştır. Gerçekten de Rusya

⁶⁶⁶ Н. П. МИХНЕВИЧ, (Nikolai Petroviç Mihnevich), ПЕРЕД ВТОРЖЕНИЕМ НАПОЛЕОНА В РОССИЮ, (Napolyon'un Rusya'yı İşgalinden Önce), http://militera.lib.ru/h/sb_istoria_russkoy_armii/38.html.

⁶⁶⁷ Mi KUTUZOV, *a.g.e.*, s. 850, Belge No: 944.

bu cepheden yaklaşık 40.000 kişilik Orduyu çekerek Fransızlara karşı kullanabilmiştir.⁶⁶⁸

Bükreş Barış Antlaşması, 1806-1812 yılları arasındaki Osmanlı-Rus savaşını sonuçlandırmasının yanı sıra Rusya'nın Balkanlar'daki jeopolitik doktrininin temelini oluşturan temel politika belgelerinden birisi olmuştur.⁶⁶⁹ Bu antlaşma 1774 yılındaki Küçük Kaynarca Antlaşması ile birlikte, Rusya'nın Osmanlı içindeki Hristiyan halka müdahalesinin başlangıç noktasıdır. Ayrıca Osmanlı Devleti içinde Sırların politik olarak mevcudiyetini düzenleyen ilk antlaşmadır. Antlaşma ile ilk kez Sırlara, Osmanlı içinde ayrıcalıklar verilmiş, bu durum Sırların gelecekte politik gelişimi için fırsat yaratmıştır. Bu sayede Rusya Balkanlar'a resmî olarak giriş yapmış ve Balkan coğrafyasındaki Ortodoks halklara kolayca müdahale edebilmiş ve çıkarları doğrultusunda kullanabilmiştir.⁶⁷⁰

Sırlara verilen özerklik, gelecekte Balkan devletlerinin bağımsızlıklarına ulaşmasında önemli ve kritik aşama olmuştur. Nitekim Sırlar antlaşmayı ilerleyen yıllarda sıklıkla kullanmıştır.

Antlaşma sonrası Sırp bağımsızlık hareketine verilen diplomatik destek ve Avrupa'nın diğer devletlerinin, Osmanlı Devleti içinde yaşayan Slavların sorunlarına dikkat çekmesi, Osmanlı içinde yaşayan Ortodoksların korunması ve bunların Osmanlılara karşı mücadelesinin desteklenmesi, Rus dış politikasının ana eksenini oluşturmuştur. 1815 yılındaki Viyana Kongresi'nde, Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan Hristiyanlar konusuna dikkat çekilmesi, Yunan bağımsızlık hareketine destek kapsamında 1821 yılında diplo-

⁶⁶⁸ Е.П. Кудрявцева (Kudryavtseva Elena PETROVNA), Бухарестский мир 1812 г. – прорыв России на Балканы (Bükreş Antlaşması 1812, Rusya'nın Balkan Atılımı), <http://www.rusarchives.ru/publication/buharestsky-mir/foreword.shtml>, Федеральное архивное агентство, *Federal Arşiv Ajansı*, 2012.

⁶⁶⁹ Е.П. Кудрявцева (Kudryavtseva Elena Petrovna), a.g.m.

⁶⁷⁰ 12 Nisan 1814 tarihli bir hatt-ı hümayundan anlaşıldığına göre, bu tarihlerdeki Sırp isyanı sırasında Rusya'nın Sırlar ve Karadağlılar ile ittifak yaptıkları anlaşılmaktadır. Yine aynı belgeden, Rusya'nın Eflâk ve Boğdan'ı Rus topraklarına dâhil ettiği ve bu topraklarda Osmanlı kanunlarının geçerli olmayacağı konusunda Rus Başvekili'nin Avusturya elçisine bir takrir gönderdiği anlaşılmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hatt-ı Hümayun Tasnifi*, Dosya: 1349, Gömlek: 52713Z.

matik ilişkilerin kesilmesi, 14 Eylül 1829 tarihli Edirne Antlaşması sonucu bağımsız Yunanistan'ın kabul edilmesi, bu politikanın başlıca uygulamaları olmuştur.

Antlaşma; Viyana Kongresi sonrası, Rusya'nın Balkanlar politikasının başlıca hareket noktasını oluşturmuştur. Bu antlaşma Rusya'nın Osmanlı Devleti'yle yapmış olduğu 1826 Akkerman Sözleşmesi ve 1829 Edirne Antlaşmasına referans olarak kullanılmış ve Rus taleplerinin mesnedini oluşturmuştur. Rusya Bükreş Antlaşması ile Balkanlar'da etkinliğini artırmış bu kapsamda Balkanlar'da bağımsız Ortodoks devletler kurmaya çalışarak Balkan devletlerinin kaderlerine etki etmiştir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, Dosya:1200, Gömlek: 47087

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, Dosya:1274, Gömlek: 496469

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, Dosya:1275, Gömlek: 49502

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, Dosya:1281, Gömlek: 49644G

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, Dosya:1281, Gömlek: 49644F

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, Dosya:1281, Gömlek: 49644F

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, Dosya:1291, Gömlek: 50139

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, Dosya:1349, Gömlek: 52713Z

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hatt-ı Hümayun Tasnifi, Dosya:1349, Gömlek: 52713Z

Diğer Kaynaklar

Ahmet Cevdet Paşa, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık İstanbul, 2008, II. Cilt.

Aksan, Virginia H., *Kuşatılmış Bir İmparatorluk Osmanlı Harpleri 1700-1870*, Çev. Gül Çağalı Güven, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

Akşin, Sina, *Türkiye Tarihi 3 Osmanlı Devleti 1600-1908*, Metin Kunt, Suraiya Faroqi, Zafer Toprak, Hüseyin G. Yurdaydı, Ayla Ödekan, Cem Yayınevi, 10. Baskı, Ocak 2009.

Alphonse de Lamartine, *Osmanlı Tarihi*, Çeviren Serhat Bayram, Kapı Yayınları, İstanbul, 2011.

ARMAOĞLU, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997.

Castellan, Georges, *Balkan Tarihi*, Çeviri Ayşegül Yaraman-Başbuğu, Milliyet Yayınları, 2. Baskı, 1995.

Danışman, Zuhuri, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt XI, Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul, 1966.

Danışmed, İsmail Hami, *İzablı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Cilt 4, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1972.

Е. В. Терле, А. В. Предтеченский, Е. П. Бочкарева (*Eugene Tarle, AV Baptist, EI Bockareva*), *Отечественная война 1812 года, сборник документов и материалов (1812 Savaşına Ait Belge ve Doküman Koleksiyonu)*, Издательство Академии Наук СССР Ленинград (SSCB Bilimler Akademisi Yayınevi Leningrad), Москва (Moskova), 1941.

Е. П. Кудрявцева (Kudryavtseva Elena Petrovna), *Бухарестский мир 1812 г. – прорыв России на Балканы* (Bükreş Anlaşması 1812, Rusya'nın Balkan Atılımı), [http:// www. rusarchives.ru/publication/buharestsky-mir/foreword.shtml](http://www.rusarchives.ru/publication/buharestsky-mir/foreword.shtml), Федеральное архивное агентство, Federal Arşiv Ajansı, 2012.

Efe, Ayla, "Silistre Eyaletinde Osmanlı-Rus Savaşları Küçük Kaynarca'dan Berlin'e", *OTAM*, sayı.19, 2006, s.139-174.

Erkutun, M. İlkın, *Mevridü'l-Uhûd 1812 Bükreş Andlaşması ile ilgili Galib Paşa Evrakı*, Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 1997.

Н. П. МИХНЕВИЧ, (Nikolai Petroviç Mihnevich), *ПЕРЕД ВТОРЖЕНИЕМ НАПОЛЕОНА В РОССИЮ*, (Napolyon'un Rusya'yı İşgalinden Önce), [http: // militera.lib. ru/h/sb _istoria_ russkoy_armii/38.html](http://militera.lib.ru/h/sb_istoria_russkoy_armii/38.html).

Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt 9, Yayına Hazırlayan Mümin Çevik, MMP Baskı Tesisleri, İstanbul, 2010.

İsmail, Fehmi, *Bükrüş Andlaşmasının Müzakeresi 1811-1812*, Belleten, XLVI, sy. 181, Ankara 1982.

Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt V, Çevri, Nilüfer Erçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2009.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, TTK, Ankara, 1983, V. Cilt.

М. И. Кутузов (Mİ Kutuzov), *Главное Архивное Управление (Ana Arşiv Yönetimi), Центральный Государственный Военно-Исторический Архив СССР (SSCB Merkez Devlet Askerî Tarihi), институт истории академии наук СССР материалы по истории русской армии русски е полководцы сборники документов и материалов (SSCB Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü, Rus Ordusunun Tarihi ile ilgili Malzemeler, Komutan Belge ve Malzeme Koleksiyonları), Военного Министерства Союза ССР (SSCB Savaş Bakanlığı), Военное Издательство (Askerî Yayınevi) 3. Том (Cilt), Москва (Moskova), 1952.*

Mc Carthy, Justin, *Osmanlıya Veda*, Çev. Mehmet Tuncel, Etkileşim Yayınları, İstanbul Nisan 2006.

Месмua-i Muahedat, Cilt 4

Mufassal Osmanlı Tarihi, C.5, İstanbul, 1962.

MUSTAFA NURİ PAŞA, *Netayic ül-Vukuat* (Sadeleştiren: Neşet Çağatay), C.III-IV, Ankara 1970.

Özdem, Ali Gökçen, *Karadağ'ın Osmanlı Egemenliğine Karşı Mücadelesi (1830–1878)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üni. Sosyal Bilimler Enst. Tarih Anabilim Dalı, Elazığ 2012).

Shaw, Stanford J., *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Çeviri, Mehmet Harmancı, Cilt 1, e Yayınları, İstanbul, 2008.

Uygun, Süleyman, "Sırp İsyanı ve Hurşit Ahmet Paşa", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 17, Bahar 2011. s.416-436.

Uygunlar, Alkım, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Modern Diplomasi ve Murabbaşlık Kurumu*, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Ocak 2007.

William Miller, *M.A. The Ottoman Empire, 1801-1913*, University Press, Cambridge,1913.
